

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Болдіна Максима Яковича «Адміністративно-правові засади діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Позитивну роль у формуванні сприятливого конкурентного середовища у вітчизняній банківській системі відіграла виважена державна політика. Розробка Національним банком України необхідної нормативної бази, що регламентує основні принципи діяльності банків, формування системи банківського нагляду перетворили банківську систему України на найважливішу складову фінансово-кредитної системи держави. Проте сучасні світові тенденції розвитку банків, що характеризуються суттєвими змінами в умовах їх діяльності, такі як: загострення конкуренції, зниження рентабельності традиційних банківських операцій, збільшення у структурі послуг частки небанківських продуктів, погіршення якості активів, обумовлюють необхідність перегляду чинних підходів до нагляду за ліквідністю банківських установ та управління нею.

Особливої актуальності це питання набуває в умовах зміни політики вітчизняних банків, спрямованої на посилення їх фінансової стійкості та надійності в процесі подолання негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи, а також на обґрунтовану оптимізацію цільового співвідношення «ліквідність-дохідність». Необхідність останньої, як відомо, пояснюється існуванням зворотної залежності між підтриманням високого рівня ліквідності та дохідності активів банку, оскільки підвищення рівня ліквідності спричиняє падіння дохідності активів. Враховуючи все вищезазначене, можемо стверджувати, що дисертація Болдіна Максима Яковича на тему: «Адміністративно-правові засади діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків» беззаперечно є актуальною та своєчасною.

Тема дослідження відповідає Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затвердженою Постановою Правління Національного банку України 18 червня 2015 року № 391, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України 8 лютого 2017 року № 142-р.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу норм чинного законодавства України, узагальнення практики його реалізації, систематизації наукових доробок у цій царині та відповідного міжнародного досвіду рефінансування банків, визначити сутність та особливості адміністративно-правових засад діяльності НБУ у сфері рефінансування банків та окреслити шляхи його вдосконалення

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України.

Методологічною основою дослідження стали загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлено системним підходом, що дало дисертанту можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень теоретичних та практичних аспектів адміністративно-правового забезпечення діяльності НБУ у сфері рефінансування банків. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків.

Насамперед, особливої уваги заслуговує те, що здобувачем було доведено, що підтримка ліквідності банків – це надзвичайно важливий напрямок державної політики, адже вона (тобто банківська ліквідність) є одним із тих факторів, що визначає стан функціонування, рівень надійності (стабільності) та розвитку не лише банківського сектору в країні, але й

державної економіки в цілому. Наголошено, що аналіз стану банківської ліквідності дає можливість зрозуміти реальну фінансову спроможність як окремих банків, так і банківської системи, виявити проблемні місця, ланки останньої, а також визначити її потенціал в частині забезпечення фінансових потреб сфери господарської діяльності в державі (с. 66-67).

Важливе теоретичне значення має те, що дисертантом було виокремлено такі принципи діяльності НБУ у сфері рефінансування банків України: а) загальні, тобто засади, що є основою діяльності Національного банку України взагалі (дані відповідні положення характеризують НБУ як специфічний орган влади з питань регулювання та нагляду у фінансовій сфері: принцип верховенства права; принцип законності; принцип відповідальності; принцип гласності та принцип економічності); б) спеціальні (засадничі вимоги, що характеризують діяльність Нацбанку конкретно у сфері рефінансування; принцип інформативності, принцип рівності, принцип забезпеченості процесу регулювання банківської ліквідності, принцип гнучкості, принцип терміновості) (с. 68).

Автор цілком справедливо відмічає, що засоби і методи діяльності НБУ у сфері рефінансування банків є важливими елементами регулювання ліквідності, саме вони виражають способи та прийоми безпосередньої практичної реалізації заходів рефінансування. При цьому Національний банк України має у своєму розпорядженні декілька основних заходів регулятивно-наглядового впливу на банківську ліквідність, кожному з яких властиві свої засоби і методи його реалізації. Обстоюється позиція, що доволі широке коло засобів і методів здійснення НБУ рефінансування банків свідчить про виключну заінтересованість держави у забезпеченні стабільності як окремих банків, так і всієї банківської системи в цілому (с. 70-71).

Заслуговує на увагу те, що автором було зазначено, що правові прогалини мають особливо шкідливий характер, адже діяльність НБУ у сфері рефінансування має характеризуватися високим рівнем формалізму, а отже її нормативно-правове підґрунтя має бути змістовним, чітким та однозначним.

Це необхідно для того, щоб гарантувати законність процедури рефінансування, її послідовність, ефективність та доцільність (с. 108).

Суттєве практичне значення має те, що з метою усунення прогалин у правовому регулюванні діяльності НБУ у сфері рефінансування запропоновано такі основні першочергові заходи: а) приведення у відповідність матеріальних та процедурних норм, які визначають процес рефінансування банків НБУ; б) вдосконалити процедуру рефінансування банків НБУ з урахуванням інтересів не тільки клієнтів банку, а й самих комерційних банків; в) розробити нові нормативно-правові акти, що регулюють діяльність НБУ у сфері рефінансування банків України (с. 109).

Досить змістовно обґрунтовано висновок, що Національний банк України відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективного функціонування всієї банківської системи України, а як результат і забезпеченні стабільності національної економіки в цілому. При цьому одним із головних інструментів його впливу на відносини у сфері банківської діяльності є прийняття Національним банком відповідних нормативно-правових актів, а отже від того на скільки буде ефективною та своєчасною нормотворча діяльність НБУ, напряду залежить стабільність національної валюти, рівень інфляції, забезпечення зайнятості населення, вирівнювання платіжного балансу країни, тощо (с. 111).

Грунтовним вбачається висновок про те, що основною метою адміністративно-правового регулювання фінансових ризиків НБУ у сфері рефінансування є попередження грошових втрат під час застосування зазначеного інструменту підтримання банківської ліквідності. Управління зазначеним ризиком має важливе значення для Національного банку України, адже від того, наскільки населення буде довіряти комерційним банкам, напряду залежить функціонування як окремого банку так і всієї банківської системи України. А відтак можна говорити про те, що від репутації банку залежить його платоспроможність за кредитами, які вони отримали від Національного банку України з метою рефінансування (с. 162).

Разом з тим, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема:

1. Дисертант занадто захопився аналізом позитивного досвіду розвинених країн світу у підтримці банківських систем шляхом рефінансування. Цьому питанню він приділив аж 26 сторінок.

2. Досліджуючи теоретичні підходи щодо розуміння поняття «ліквідність», а згодом і терміну «банківська ліквідність», автор надає власне визначення останнього (с. 22), що звісно заслуговує на увагу та має важливе теоретичне значення. Проте, здобувачеві варто було приділити окрему увагу характерним особливостям банківської ліквідності, які її відрізняють від ліквідності у звичайній підприємницькій діяльності.

3. Розглядаючи у підрозділі 1.1. Національний банк України як суб'єкт регулювання ліквідності банків України (с. 11-28), здобувачеві варто було окрему увагу приділити правовому статусу НБУ, а вже потім, спираючись на результати такого дослідження, розглядати його як суб'єкт вказаних правовідносин. Зазначене, на мою думку, значно спростило б розкриття змісту основного питання підрозділу.

4. Досліджуючи принципи діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків, серед загальних засад автор виділяє: принцип верховенства права; принцип законності; принцип відповідальності; принцип гласності та принцип економічності. Такий підхід, без сумніву, заслуговує на увагу. Проте, надаючи характеристику принципу економічності (с. 45) автор не висловлює свого бачення щодо його змісту, а лише поділяє точки зору науковців. А тому, хотілося б почути авторське бачення щодо розуміння принципу економічності в контексті діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків.

5. Не можна не погодитись із висновком автора про те, що акти НБУ носять саме підзаконний, а не локальний характер, у зв'язку з чим запропоновано внести відповідні зміни до норм чинного законодавств

України та визначити, що акти Національного банку України носять підзаконний характер, нарівні із нормативно-правовими актами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (с. 97). Однак, для того, щоб зазначений висновок був більш змістовно обґрунтований, здобувачеві варто було проаналізувати теоретичну конструкцію понять: «локальний нормативно-правовий акт» та «підзаконний нормативно-правовий акт».

Вищенаведені зауваження, які в певній мірі носять характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в цій дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад автора в юридичну науку. Вдалих і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел із проблематики дисертаційного дослідження. Автор сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняного адміністративного права.

Основні результати дослідження викладено в шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, а також у п'яти тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Вказане дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правові засади діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне

наукове завдання – удосконалити адміністративно-правові засади діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків.

Виходячи із зазначеного, слід вказати, що дисертаційне дослідження повністю відповідає науковій спеціальності 12.00.07 та вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, а її автор – Болдін Максим Якович - заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**головний науковий співробітник
відділу організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент**

О.Ю. Дрозд

